

Parityö 1900-luvun diktaattoreista Hitler, Mao ja Stalin – kolme kuuluisaa diktaattoria

Tehtävä

Tutustu parisi kanssa tarkemmin 1900-luvun kuuluisimpiin diktaattoreihin. Toinen ottaa selvää heidän taustastaan ja persoonastaan, toinen heidän urastaan yksinvaltiaana. Lukekaa annetut tekstit ja verratkaa yhdessä Hitleriä, Maoa ja Stalinia seuraavista näkökulmista:

- lapsuuden ja nuoruuden olosuhteet
- rakkauselämä
- keinot päästä uralla eteenpäin ja yksinvaltaan
- Miten diktaattorit työskentelivät ja käyttivät päivittäin valtaansa?
- Miten he huolehtivat terveydestään?
- uran päättymisen ja jälkimaailman suhtautumisen heihin

artikkelin kirjoittaja FM Jaakko Silván

A: Diktaattorien tausta ja tie huipulle

Lapsuus

Stalin eli Iosif Vissarionovits Dzugasvili syntyi vuonna 1878. Tuleva Isä Aurinkoinen näki päivänvalon lämpimässä ilmanalassa, nimittäin Gorin pikkukaupungissa Georgiassa. Varhainen elämä ei kuitenkaan muodostunut mitenkään valoisaksi. Isä Vissarion oli väkivaltainen ja juopotteleva, puoliksi kiertelevää elämää viettävä suutari, joka hakkasi julkisesti poikaansa ja vaimoansa Jekaterinaa. Myöhemmin osat vaihtuivat ja äiti ja poika pieksivät perheen isää.

Vuonna 1889 syntyi toinen tuleva diktaattori, Adolf Hitler, Braunaun kaupungissa Itävallassa. Tullivirkamies Alois Hitlerin – entinen Schicklgruber – kolmannelta avioliitosta pikkuserkkunsa Klaran kanssa syntyi poika, jonka varhainen elämä hämmästyttävällä tavalla muistuttaa Stalinin ja jopa Maon elämää. Varhain eläkkeelle siirtynyt isä juopotteli ja hakkasi perhettään siinä määrin, että erään kerran nuoren Adolfin luultiin jo kuolleen.

Kiinan tuleva diktaattori Mao Zedong syntyi 1893. Isä Yi-chang oli maanomistaja ja varakas talonpoika. Äiti ei ollut saanut kiinalaiseen tapaan mitään nimeä, vaan häntä kutsuttiin yksinkertaisesti

ti Wen perheen Seitsemänneksi Tyttäreksi. Stalinin ja Hitlerin tavoin Mao ei tullut toimeen isänsä kanssa. Kuten Hitler, myös nuori Mao oli työtä vieroksuva haaveilija, jonka aika kului kiinalaisten klassikoiden parissa. Yhteistä kaikille kolmelle diktaattorin alulle oli rakkaus äitiin. Hitler ja Mao säilyttivät tämän tunteen läpi elämän, mutta vallassa ollessaan Stalin joskus karkeasti viittasi äitinsä löyhään sukupuolimoraaliin.

Opiskelu

Stalin, Hitler ja Mao pääsivät kaikki opintielle. Stalinin työläisperheen mahdollisuudet hankkia koulutusta pojalleen olivat ajan oloihin nähden vaikeat. Äidin jatkuvat ponnistelut pyykinpesijättärenä ja siivoojana mahdollistivat sen, että nuori Stalin pääsi opiskelemaan Tbilisin pappisseminaariin.

Hitlerin isä toivoi pojastaan virkamiestä ja niin-pä Adolf pantiin reaalikouluun päämääränään ylioppilastutkinto. Mao sai aluksi kotiopetusta, mutta alituiset kahnaukset dominoivan isän kanssa johtivat siihen, että nuori Mao hankkiutui paikalliseen kaupunkikouluun ja myöhemmin opettajaseminaariin. Stalin ja Mao olivat hyviä ja ahkeria koululaisia, Stalin yleensä luokkansa priimus. Hitler sen sijaan menestyi koulussa kehnosti menestyen vain piirustuksessa. Lopulta Hitler lopetti 15-vuotiaana isänsä kuoleman jälkeen koulun kesken saavuttamatta edes keskiasteen päästötodistusta. Stalin potkaistiin ulos pappisseminaarista juuri ennen valmistumista, joten Mao sai kolmikosta ainoana päästötodistuksen opettajaseminaarista.

Stalin, Hitler ja Mao harrastivat kiihkeästi lukemista, erityisesti historia kiinnosti heitä. Sen sijaan menestystä tai halua oppia vieraita kieliä ei kenelläkään heistä ollut. Stalin tosin omaksui opiskeluaikoina pakko-venäjän, mutta sanotaan, että puheessa säilyi vahva georgialainen aksentti. Miehistä ei siis tullut niin sanotun älymystön edustajia. Diktaattorien opillinen sivistys on tietenkin sivuseikka ja kaikki kolme esiintyivät monien tieteenalojen suurimpina guruina.

Rakkauselämä

Mitä tiedetään kolmikon rakkauselämästä nuoruudessa ja myöhemminkin? Stalin oli ulkonäöltään

tumma pieni jäntevä nuorukainen, jonka rokonarpisen kasvot eivät olleet esteenä menestykselle naisten parissa. Varhainen avioliitto, jonka äiti järjesti mahdollisesti juuri estääkseen liialliset suhteet, muodostui kuitenkin Stalinin elämän ehkä suurimmaksi tragediaksi. Vaimo Jekaterina kuoli tuberkuloosiin kahden avioliittovuoden jälkeen miehensä käsivarsille jättäen jälkeensä pienen pojan Jakovin. Tämä mursi Stalinin. Eräälle ystävälleen Stalin totesi menettäneensä vaimonsa myötä kaiken inhimillisen tunteen ihmisiä kohtaan, jäljelle jäi vain viha. Jakov-poika sijoitettiin sukulaisten hoitoon, mutta myöhemmin Stalinin toinen vaimo Nadja kutsui pojan Moskovaan. Stalin suhtautui vihamielisesti kuopukseensa. Lopulta Jakov yritti itsemurhaa, mutta onnistui vain haavoittamaan itseään. Hän kuoli toisen maailmansodan aikana saksalaisten keskitysleirillä. Karkotusvuosinaan Siperiassa Stalin sai aviottoman pojan erään maalaisnaisen kanssa, mutta vasta suhde puolueoveri Allilujevin tyttäreeseen Nadjaan johti avioliittoon. Tästä avioliitosta syntyi kaksi lasta: Vasili (1921) ja Svetlana (1926). Tämäkään avioliitto ei onnistunut, vaan päättyi vaimon itsemurhaan 1932. Poika Vasili kuoli 39-vuotiaana maksakirroosiin ja tytär loikkasi 1960-luvulla länteen Neuvostoliitosta.

Hitlerin seksuaalisuudesta on läpi vuosikymmenten kirjoitettu valtavasti. On esitetty väitteitä impotenssista sadomasokismiin ja homoseksuaalisuuteen, mutta selvä ero Staliniin ja Maoon on lapsettomuus ja avioliittoelämän puute. Hitler ihastui 16-vuotiaana erääseen Stefanie-nimiseen saman paikkakunnan tyttöön. Ihastus pysyi yksipuolisena, sillä nuori Hitler ei uskaltanut suoraan lähestyä paria vuotta vanhempaa tyttöä. 1920-luvulla nouseva politiikko Hitler esiintyi mielellään monien viehättävien ja tunnettujen naisten ympäröimänä. Suurin rakkaus kohdistui kuitenkin sisarentyttäreeseen Angelaan, joka asui samassa huoneistossa Hitlerin kanssa. Puolueovereitäkin huolestuttanut suhde päättyi nuoren naisen kuoleman 1931. Jäänee arvoituksi, oliko kyseessä itsemurha vai mustasukkaisen Hitlerin kosto. Valtansa huipulla Hitler seurusteli 23 vuotta nuoremman Eva Braunin kanssa. Pari meni lopulta naimisiin juuri ennen kuin päätyi kaksoisitsemurhaan 30.4.1945.

Mao naitettiin 14-vuotiaana serkkunsa kanssa. Tämä kiinalaisen tradition mukainen avioliitto vihastutti nuorta Maoa, mutta jo kahden vuoden kulluttua hän jäi leskeksi. Myöhemmin Mao avioitui

vielä kolmesti. Toisen vaimonsa – Maon opettajan tytär – kanssa Mao sai useita lapsia, mutta avioliitto päättyi traagisesti vaimon saatua surmansa Kiinan sisällissodassa. Kolmas vaimo oli nuori sissisotilas, jonka Mao jätti nopeasti, mutta viimeinen eli neljäs avioliitto muodostuikin sitten pitkäaikaiseksi. Jiang Qing oli ennen tapaamistaan Maon kanssa b-luokan filmitähti Shanghaissa. Monien Maon puolueoverien ja avustajien mielestä Jiang Qing muodostui Maon pahaksi hengeksi, joka varsinkin kulttuurivallankumouksen aikana ajoi miestänsä terroriin. Maon kuoleman jälkeen leski tuomittiin elinkautiseen vankeuteen.

Maon seksuaalielämä on sekin saanut viime vuosina lisävalaistusta. Henkilääkäri tohtori Li Zhisui paljasti vuonna 1994 muistelmissaan Mao ajatelleen jo nuorena, että jatkuvat sukupuolisuhteet mahdollisimman monien nuorten naisten kanssa oli terveyden ja elinvoimaisuuden paras tae. Tätä periaatetta Mao sitten noudattikin aivan elämänsä loppuun asti muinaisten Kiinan keisareiden tapaan. Jos näihin tarinoihin on uskomista, oli Mao suoranainen seksuaalinen hurjastelija.

Sekä Stalin, Hitler että Mao olivat sovinisteja ja vastustivat naisten emansipaatiota eli vapautumista ja poliittista tasa-arvoa. Hitler piti saksalaisia naisia ensisijaisesti synnytyskoneina, Stalin inhosi naispoliitikkoja ja kannatti vanhanaikaista avioliittoelämää eikä sietänyt mitään uusia virtauksia muodin suhteen. Mao näki naisissa vain seksuaalisen tyydytyksen kohteen.

Tie huipulle

Tie politiikkaan ja myöhemmin sen huipulle asti, diktaattoriksi, oli kolmikolla yllättävän samankaltainen. Stalinilta ja Maolta matka kohti diktatuuria kesti noin 20 vuotta kun Hitler selvisi 14 vuodella. Työskentely ja metodit olivat aika lailla samat. Stalin siirtyi 20-vuotiaana vallankumoukselliseksi, kuului bolsevikkipuolueen jyrkkään fyysiseen siipeen ja saavutti nopeasti puolueen johtajan Leninin luottamuksen. Tuo ”ihmeellinen kaukasialainen” osallistui pankkiryöstöihin ja attentaatteihin tsaarin hallintoa vastaan, mutta osoitti pätevyyttään myös teoreettisella saralla kirjoittaen säännöllisesti puolueen julkaisuissa. Stalin herätti epäilyksiä puolueovereidensa parissa vain karkean ja täysin ehdottoman luonteensa takia, koska ”teräsmies” oli pyhittänyt elämänsä vallankumoukselle. Stalinin pääsyä puolueen huipulle ei voida pitää suurena yl-

lätkyksenä tai edes vaikeana ennustaa jo kauan ennen vallankumousta.

Hitlerin poliittinen nousu Saksan huipulle sen sijaan tuntuu käsittämättömältä tarinalta. Ensimmäisen maailmansodan korpraali ja piruparka Wienin kujilta saattoi kuitenkin päätyä diktaattoriksi, koska aika, olosuhteet sekä Hitlerin kiistämättömät kyvyt kansankiihottajana tekivät tästä ihmeestä mahdollisen. Lisäksi Hitlerillä oli selkeä sanoma ja täydellinen usko omiin kykyihinsä. Hitlerin elämä on kuin suora kopio Wagnerin oopperasta Rienz, jossa kansasta lähtenyt johtaja ottaa vallan omiin käsiinsä ylimystöltä. Ja kuten oopperassakin, tuhoutuu Hitler lopulta valtakuntansa palavassa pääkaupungissa.

Hitler oli kolmesta diktaattorista eniten tyyppillinen poliitikko. Hän piti jatkuvasti puheita, laati propagandajulkaisuja, hoiti suhdetoimintaa muihin poliitikkoihin ja matkusti paljon. Yhteistä Stalinin ja Maon tavalle pyrkiä päämäärään oli avoin väkivallan käyttö.

Mao eteni urallaan suhteellisen hitaasti. Kiinan kokoisessa maassa ei tuntematon kirjastonhoitaja ja ajoittainen historianopettaja voinut heti saavuttaa suurta menestystä tai poliittista huomiota. Mao oli yksi monista nuorista kommunistisen puolueen perustajista ja työskenteli pitkin 1920-lukua uutterasti kohti suurempaa roolia. Sitä ei ehkä koskaan olisi tullut, ellei kommunistisen puolueen lähes koko johtajistoa olisi tapettu sisällissodan aikana. Vasta vuonna 1935 Mao pääsi puolueen johtoon. Menestyksen taustalla saattoi olla se, että Maolla oli ollut aikaa tutustua Kiinan keisariajan historiaan ja miettiä selkeää sanomaa ja metodeja vallan saavuttamiseksi. Sanomana oli propagandasyistä kommunismi ja metodina talonpoikien tuki. Mao ja Stalin olivat bysanttilaisia palatsijuonittelijoita. He työskentelivät pääosin yksin ja vaiteliaina, toisin kuin Hitler lähes maanisessa julkisuuden halussaan. Ja kun tilanne oli otollinen, Stalin ja Mao iskivät.

Hitlerillä, Stalinilla ja Maolla oli myös onnea matkalla kohti diktatuuria. Hitler olisi voinut saada surmansa lukemattomat kerrat ensimmäisessä maailmansodassa tai vuoden 1919 vallankumouksessa Münchenissä. Jos Hitler olisi jatkanut opintojaan ja päässyt Wienin taideakatemiaan, hänestä tuskin olisi tullut Saksan johtajaa. Lisäksi hänen olisi pitänyt hautautua vankilaan epäonnistuneen vallankaappausyrityksen jälkeen 1923. Ilman Wall Streetin pörssiromahdusta Hitler olisi jäänyt äärioikeistolaisen pikkupuolueen johtajaksi.

Stalin oli hyvin lähellä joutua politiikan sivuraille Leninin viimeisinä aikoina, mutta sen sijaan ottikin tämän paikan. Hän perusti uuden uskonnon, Leninin kultin, jonka pohjalle oli myöhemmin helpompaa rakentaa oma Stalinin kultti. Maokin olisi voinut päästä hengestään sisällissodassa.

FM Jaakko Silván

B: Ura diktaattorina

Diktaattorit vallankäyttäjinä

Hitler, Stalin ja Mao hallitsivat valtakuntiaan samalla tavalla. Normaalia hallituspolitiikkaa tai edes parlamentarismin siementäkään ei suvaittu. Käsyt annettiin usein suullisesti ja uskolliset avustajat valjastettiin käytännön työhön. Pelkokoneisto piti loitolla potentiaaliset vastustajat ja jos sellaisia ilmestyi, tuho oli nopea ja armoton.

Stalin hallitsi ensimmäistä ns. sosialistista valtiota, mikä merkitsi maatalouden kollektivisoimista ja valtavaa teollistamisohjelmaa. Hän päätti itse suurista kysymyksistä eikä tunnustanut takaiskuja. Propagandakoneisto antoi siihen täydet mahdollisuudet. Vaikeudet olivat ”vihollisten” ja ”tuholaisten” syytä huolimatta Suuren johtajan viisaudesta. Vastoin käymiset vaativat tietenkin myös syyllisten rankaisemista ja siinä Stalin osoitti olevansa Hitleriäkin julmempi, vähintään samalla tasolla Maon kanssa.

Joku on joskus todennut, ettei politiikassa ole ystävyyssuhteita. Stalin ja Mao tuhosivat kymmeniätuhansia oman maansa poliittisia johtajia, Hitler paljon vähemmän. Hitler oli kapitalistisen maan johtaja, joka ehkä aidostikin vaati sosiaalisia ohjelmia tavallisille mutta ”rodullisesti puhtaille” maanmiehilleen. Kaikki toiminta tähtäsi kuitenkin sotaan, jota Hitler piti historian tärkeimpänä alullepavanevana voimana.

Mao hankki suurimmat kannuksensa sodissa japanilaisia ja omia maanmiehiään vastaan. Tosin varsinainen sodanjohtaja Mao ei ollut, mutta hänellä oli poliittista tajua antaa tehtävät ammattimiehille. Propagandistinen hyöty menestyksestä tuli sitten Maolle. Erityisen paljon Maoa kiiteltiin siitä, että Kiina oli vuonna 1949 ensimmäisen kerran vapaa ulkomaiden painostuksesta ja jatkuvien sisällissotien jälkeen vihdoinkin yhtenäinen. Tästä oli hyvä aloittaa diktatuuri.

Mao epäonnistui lähes kaikissa tulevaisuuden hankkeissaan. Koulutuksen ja terveydenhoidon uudistukset sekä maareformi olivat vain kosmeettisia muutoksia verrattuna ns. suureen harppaukseen, kansalliseen teollistamishankkeeseen, jonka Mao aloitti 1950-luvulla johtaakseen Kiinan maailman mahtavimmaksi valtioksi. Maon sihteerin mielestä ”Suuri ruorimies” ei ymmärtänyt talouselämästä yhtään mitään. Suuri harppaus epäonnistui ja kymmenet miljoonat kiinalaiset kuolivat nälkään. Vuonna 1966 käynnistettiin ”suuri proletaarinen kulttuurivallankumous”, joka johti Kiinan täydelliseen kaa-

okseen seuraaviksi vuosiksi, mutta joka nosti Maon lähes jumalan asemaan. On kuitenkin hieman epävarmaa, tajusiko iäkäs Mao enää itse, mitä Kiinassa tai hänen omassa lähipiirissään tapahtui.

Myös Stalin ja Hitler kokivat suuria vaikeuksia toteuttaessaan diktaattorin ohjelmiaan. Sosialistinen suunnitelmatalous ei toiminut ja miljoonat kuolivat nälkään myös Stalinin talousvisioiden seurauksena. Mutta toisin kuin Mao, Stalin kykeni ymmärtämään edes jossain määrin epäonnistumisia ja tekemään niistä uusia johtopäätöksiä. Teräsmiehen ote diktatuuristaan piti kuitenkin hyvin loppuun asti. Erityisesti ”suuresta isänmaallisesta sodasta” Hitleriä vastaan Stalin osoitti suurempia johtajanlahjoja kuin Hitler. Hän ei epäröinyt hädän hetkellä ottaa vastaan marsalkka Zukovin ja muiden ammattisotilaiden neuvoja ja toimia niiden mukaan.

Hitler oli luonut diktatuurin unennäköjensä ja rodullisten pakkomielteidensä mukaisiksi. Tämä ns. arjalainen rotu muodostaisi Germania-nimisen jättiläisvaltakunnan ja alistaisi etenkin Stalinin johtaman slaavivaltakunnan orja-alueekseen. Tästä syystä kaikki perinteinen sodankäynti Stalinia vastaan hylättiin ja siirryttiin tuhoamistaisteluun. Sodasta ei kuitenkaan tullut Hitlerin suurinta triumfia, vaan matka kohti tuhoa. Hitlerin – jota eräs natsimarsalkka kutsui kaikkien aikojen suurimmaksi sotapäälliköksi – sodanjohto oli yhtä kaaosta. Hitler, joka ensimmäisessä maailmansodassa oli toiminut lähettinä eturintamalla, ei ymmärtänyt lainkaan strategiaa ja esikuntatyöskentelyä toisin kuin Stalin ja jopa Mao, vaan jatkoi sodankin aikana omaksumansa henkilöjohtajuutta. Kaikki toiminta oli pyhitetty suurille visioille tulevaisuudesta, kuten juutalaisten tuhoaminen. Sotaa ei kuitenkaan voida käydä tulevaisuudesta käsin, joten Hitlerin ja hänen valtakuntansa kohtalona oli tuhoutua.

Millaisia nämä historian näkökulmasta niin kammottavat miehet olivat läheisten avustajiensa ja ulkomaisten vieraiden silmin? Neuvotteluissa ulkomaalaisten diplomaattien kanssa Stalin esiintyi enimmäkseen hiljaisena, pohtivana, ja ehkä joustavanakin perinteisen diplomatian kannattajana. Tämä oli tietenkin vain naamio, todellisuudessa Stalinin ote ei näissäkään tilaisuuksissa lipsunut, vaan teräsmies ohjasi kulissien takana neuvotteluita. Stalin käytti usein epätavallisia kanavia neuvottellessaan ulkomaiden kanssa sekä osoitti loistavaa tilannetajua. Hän ei sortunut Hitlerille tyypillisiin ylidramatisointeihin ja epäonnistumisiin käytökses-

sään. Järki ja kylmä taktiikka ohjasivat Stalinia diplomatiassa, kun taas Hitler ei vapautunut luonteensa pakkomielteistä edes tärkeissä diplomaattisissa tilanteissa. Hitleriä ohjasivat tunteet ja mielialat, joten hän ei aina kyennyt hallitsemaan käytöstään. Seurauksena saattoi olla neuvottelujen täydellinen epäonnistuminen, joka oli paikalla olijoille piinaava kokemus.

Mao ei pitänyt ulkomaalaisista. Syynä lienee ollut tietoisuus omien ulkomaita koskevien tietojen vähäisyydestä. Vallassa ollessaan Mao ei mielellään osallistunut tärkeisiin neuvotteluihin, vaan käytti avustajiaan, kuten pääministeri Tsou En-laita. Eräs poikkeus oli kuitenkin USA:n presidentti Nixonin ja Maon tapaaminen vuonna 1972. Fyysisesti lopussa ollut Mao osoittautui Nixonin mielestä kiinnostavaksi ja yllättävän avoimeksi mieheksi. Mao piti diplomaattien juhlista, joissa hän käyttäytyi ulkomaisia vieraitaan kohtaan lähes sydämellisesti.

Epänormaali arkielämä

Stalin, Hitler ja Mao elivät poliittisen elämänsä ulkopuolella – jos niin voi näiden miesten tapauksessa sanoa – erikoislaatuista ja normaalia poikkeavaa elämää. Stalinilla ei ollut juuri vapaa-aikaa. Hän oli työnarkomaani, joka uurasti pitkiä päiviä Kremlin työhuoneessaan ja jatkoi työskentelyä vielä huvilallaan Kuntsevossa Moskovon lähellä. Hän luki jatkuvasti raportteja, laati ohjeita alaisilleen ja päivän päätteeksi vaati tärkeimpiä ministereitä yöllisille illallisille. Tilaisuudet oli naamioitu rentoutumiseksi: syötiin georgialaiseen tapaan runsaasta seisovasta pöydästä ilman palvelijoita ja juotiin kohtuuttoman paljon alkoholia. Stalinille juhliminen oli myös tapa hoitaa politiikkaa. Hän itse pysyi yleensä valppaana alkoholin suhteen, mutta vaati muita juomaan humaltumiseen asti. Näin vieraiden kielenkannat aukenivat. Usein vieraat joutuivat myös nöyryyttäviin tilanteisiin, kuten ulkoministeri Molotov, joka erään kerran heitettiin Stalinin käskystä lammikkoon.

Hitler ei kestänyt yksinoloa, mutta ei myöskään keskustelua tai väittelyä. Alaiset joutuivat valvomaan johtajan loputtomissa yöllisissä tilaisuuksissa ja kuuntelemaan Hitlerin monologeja. Hitler inhosi päivittäistä toimistotyötä ja rutiineja, mutta vaati jatkuvasti seuraa illalla ja yöllä. Hitler kaipasi jatkuvasti rentouttavaa tekemistä: matkustelua, oopperaa, museokäyntejä, kävelyretkiä ja tarinointia omista haaveistaan ja ajatuksistaan. Keskustelut saattoivat olla alaisille ongelmallisia, sillä koskaan ei

tiennyt, milloin johtaja teki tilaisuuksissa päätöksiä ja vaati niiden toimeenpanemista. Hitler itse oli sitä mieltä, että alaisten tulee ymmärtää toteuttaa päätöksiä oma-aloitteisesti, koska hänen aikansa ei riittänyt tehtävien toteuttamiseen vaan visiointiin.

Maon päivittäinen arkielämä tuntuu lähes käsittämättömältä jättiläisvaltion johtajalle. Hän makaili uima-altaan reunalla kylpypyyhkeeseen kääriytyneenä lähes koko päivän, lueskeli historiaa tai poliittisia raportteja. Alaiset saivat hoitaa kaiken käytännön johtamisen. Vuorokaudenajalla ei ollut Maolle mitään merkitystä. Hän saattoi valvoa kolmekin päivää yhteen menoon ja sitten vastaavasti nukkua saman verran. Vain äärimmäisen tärkeiden kokousten tai tapahtumien johdosta Mao muutti elämäntyyliänsä, mutta ärtyneenä ja valmiiksi stressaantuneena. Myös tanssiaisiet nuorten naisten kanssa kuuluivat normaaliin ajanviettoon eikä niitä saanut häiritä poliittisilla ongelmilla.

Terveys ja elämäntavat

Diktaattoreilta vaaditaan psyykkisten ominaisuuksien – julmuus, tunteettomuus, suuruudenhulluus, nerokkuus – ohella hyvää terveyttä. Mao eli 83-vuotiaaksi, Stalin 74-vuotiaaksi ja Hitlerkin olisi voinut elää kauemmin kuin 56 vuotta. Ehkäpä luja tahto piti näitä miehiä hengissä, sillä kaikilla heillä oli ongelmia terveytensä kanssa. Stalin oli jo lapsena saanut vamman vasempaan käteensä, josta tuli rampa. Stalin oli hyvin pienikokoinen ja sairasteli etenkin karkotusaikoina ja 1920-luvulla jatkuvasti. Jopa Lenin pakotti Stalinia hoitamaan terveyttään. Kummallista kyllä, vallan saavuttamisen jälkeen Stalin oli pitkään lähes terve aina toisen maailmansodan lopulle asti, jolloin vanhuuden vaivoille ei enää voinut mitään. Runsas tupakointi, liikunnan puute ja jatkuva alkoholin käyttö romahduttivat lopulta Stalinin terveyden. Hän suhtautui epäillen lääkäreihin ja lääketieteeseen ja hoiti itseään omatoimisesti.

Mao ei uskonut kiinalaiseen traditionaaliseen lääketieteeseen eikä myöskään länsimaiseen hoitoon. Hänen mielestään esimerkiksi syöpää tai muita vakavia sairauksia ei kannattanut hoitaa, Mao esikin pääministeri Tsou En-lain pääsyn sädehoitoon – mikä koitui miehen kohtaloksi. ”Kalat eivät ui puhtaassa vedessä”, oli Mao lukenut vanhoista kiinalaisista saduista, joten hän ei piitannut lainkaan puhtaudesta tai edes terveydenhoidosta. Tästä syystä häntä vaivasivat jatkuvasti vakavat tulehdukset ja krooniset sairaudet. Mao oli myös ketjupolttaja ja

rasvaisen ja mausteisen ruoan ystävä. Alkoholia Mao ei nauttinut, mutta sitäkin enemmän unilääkkeitä. Kiivas seksuaalielämä toi mukanaan sukupuolitauteja, mutta tämäkään ei saanut Maoa muuttamaan käsityksiään terveydestä ja lääketieteestä.

Hitler ryhtyi vegetaristiksi rakastettunsa Angelan kuoleman jälkeen. Myös alkoholi, kahvi ja tupakka olivat pannassa. Sen sijaan Hitler rakasti leivonnaisia ja makeisia, mikä ei ollut kuitenkaan hyväksi hänen herkälle vatsalleen. Johtaja kärsi jatkuvasta ja vaikeasta ”puhkuisuudesta”. Lääkityksenä oli valtava määrä pillereitä ja ruiskeita, jotka sisälsivät huumausaineita. Ehkä huvittavin lääke oli nimeltään tohtori Kostnerin antikaasutabletit, joita Hitler saattoi ottaa kourallisenkin kerralla. Hitler ja hänen diktaattorikollegansa kärsivät luulosairauksista. Hitler epäili jatkuvasti saavansa syövän tai muita kuolettavia tauteja. Stalin ja Mao epäilivät myrkyttämistä ja ottivat käyttöön ravinnon tarkan esimaistamisen. Mao epäili myös huoneilman myrkyttämistä ja vaati ilman jatkuvaa mittaamista.

Irti vallankahvasta ja jälkimaailman näkemys

Diktaattorit kuolevat harvoin luonnollisesti. Hitler koki ehkä kaikesta huolimatta tietynlaista tyydytystä wagnerimaisesta tuhostaan Berliinissä 1945. Muiden silmissä itsemurha näytti kuitenkin lähinnä pelkurimaiselta ratkaisulta, kun miljoonat ihmiset olivat kuolleet pitkälti hänen takiaan toisessa maailmansodassa.

Stalin pysyi valppaana melkein elämänsä loppuun asti. Fyysisesti heikentynyt ja korkeasta verenspaineesta kärsinyt Stalin oli 1950-luvun alussa jälleen aikeissa toteuttaa puhdistuksen omassa avustajakaartissaan. Mutta ensimmäisen kerran Stalin ei tajunnut iskeä riittävän ajoissa, vaan läheisin avustaja ministeri Lavrenti Berija ehti toimia nopeammin. On todennäköistä, että Berija ja muut Stalinin lähipiiriin kuuluneet miehet murhasivat johtajansa. Virallisesti Stalin kuoli aivoverenvuotoon, mikä ”huomattiin” vasta yli vuorokauden sen alkamisen jälkeen. Hoitotoimenpiteet tuntuvat kosmeettisilta, pikemminkin lähipiiri näyttää halunneen varmistaa Stalinin kuoleman.

Mao sinnitteli vuoteen 1976 asti. Lopulta kuolema tuli nykyään niin tyypillisellä tavalla: laitteet eivät enää kyenneet pitämään Suuren ruorimiehen elämää yllä. Mao siis kuoli ainoana näistä kolmesta luonnollisella tavalla.

Minkälainen on diktaattorien jälkimaine? Luuli-

si, että lähes sadan miljoonan ihmisen tuhon alullepanija kirottaisiin maassaan ikuisiksi ajoiksi. Näin ei kuitenkaan ole Maon tapauksessa. Kiinan nuoriso ihailee Maoa jonkinlaisena pop-idolina ja Maon nimissä syntynyt poliittinen järjestelmä on pystyssä edelleenkin. Stalin haudattiin Kremlin muuriin ja diktaattori itse varmaan luuli saavansa Leninin kaltaisen jälkimaineen ja kultin. Pian Stalin kuitenkin revittiin ulos mausoleumista ja pantiin tavalliseen hautaan ilman juhlintaa. Uusi aikakausi oli alkanut Neuvostoliitossa. Mutta huolimatta Stalinin kauden terrorin ja tuhon tiedoista, on sittenkin nykyään Venäjällä ja etenkin itsenäistyneessä Georgiassa paljon ihmisiä, jotka tuovat avoimesti ihailunsa Suurta johtaja kohtaan tämän suuressa isänmaallisessa sodassa antaman panoksen johdosta. Stalinin määräämä Neuvostoliiton kansallishymni on sävellyksenä otettu jälleen käyttöön Putinin Venäjällä. Hitler on kolmikosta ainoana edelleen pannassa.

FM Jaakko Silván

Kirjallisuutta:

Bullock Alan: Hitler and Stalin, Parallel Lives. 1991.
Chang Jung – Halliday Jon: Mao, The Unknown Story. 2006.

Machtan Lothar: The Hidden Hitler. 2001.

Langer Walter C.: Adolf Hitler – mies ja myytti. 1973.

Lehmusoksa Risto: Volodjan varjo. Yrityksiä itäisen naapurin henkilöhistoriasta. 1996.

Li Zhisui: The Private Life of Chairman Mao. 1994.

Palo Jorma: Kun vallanpitäjät vilustuvat. 2001.

Sebag Montefiore Simon: Stalin. The Court of the Red Tsar. 2003.

Service Robert: Stalin. A Biography. 2005.